

Snježana KORDIĆ

## LJILJANA SUBOTIĆ: ISTORIJSKA LINGVISTIKA

(Filozofski fakultet, Novi Sad, 2002)

Knjiga *Istorijska lingvistika* je priručnik koji pokazuje kako se jezične promjene proučavaju u okviru lingvističkih pravaca koji su obilježili 20. stoljeće, a to su mladogramatičarski, strukturalistički i generativistički pravac.

U *Uvodu* (6-8) ukratko je naznačena važnost svakog od navedenih triju pravaca: prvog (mladogramatičarskog), jer je uspostavio temelje dijakronijskog proučavanja jezičnih promjena i činio tradiciju na kojoj je obrazovana većina evropskih filologa prve polovine 20. st.; drugog (strukturalističkog), jer je preusmjerio istraživanje s povijesnog pristupa jeziku na sinkronijski opis strukture jezika i predstavljao glavnu evropsku lingvističku školu 20. st.; i trećeg (generativističkog), jer je zadnjih desetljeća 20. st. postao glavno središte teorijskog preispitivanja u povijesnoj lingvistici.

Prvo poglavlje (9-20) opisuje principe, metode i ciljeve povijesne (dijakronijske) lingvistike. Među osnovnim principima navode se sljedeći: jezik se neprestano mije-

nja, na sve jezike djeluju iste vrste utjecaja koji ih mijenjaju, jezične promjene su pravilne i sistematične i ne narušavaju komunikaciju među govornicima, u jezičnim promjenama sudjeluju jezični i društveni činiooci, promjene u jezičnim sistemima usmjerene su prema još ne-definiranom stanju jezične ekonomije i redundancije. Govoreći o temi jezičnih promjena autorica konstatira "od pamtiveka ljude je brinula činjenica što se jezik menja [...]. Najstarije i još uvek, izvan lingvističkih krugova verovatno i najzastupljenije mišljenje o promjenama u jeziku jeste da su one 'kvarenje jezika'" (12). Takva konstatacija sasvim je u skladu s duhovitom primjedbom Hansa Weigela "sigurno su se ljudi već u brončano doba žalili da jezik više nije ono što je bio u dobro staro kameno doba" (cit. iz *Sprachwandel in der Slavia*, L. Zybatow (ur.), Frankfurt am Main 2000, str. 3). Usprkos svim jezičnim promjenama korisnici jezika komuniciraju efikasno jer promjene nisu proizvoljna odsutovanja od stanja "prvobitne savr-

šenosti", nego se odvijaju na vrlo pravilan i sistematičan način i bez nekog dubljeg narušavanja naše sposobnosti da komuniciramo. To saznanje je izvedeno iz iskustva zasnovanog na oko dvjesto godina dugom pručavanju jezičnog mijenjanja. Uvid u tih dvjesto godina povijesti dijakronijske lingvistike pružen je u završnom dijelu ovog poglavlja knjige. Budući da najrazvijeniju granu dijakronijskog pručavanja jezika čini fonologija, ona će dominirati u svim narednim poglavljima knjige.

Drugo poglavlje (21-62) govori o mladogramatičarskom doprinosu dijakronijskoj lingvistici. Mladogramatičari su inzistirali na tome da se pojmovi kao što su "propadanje" ili "usavršavanje" ne mogu odnositi na jezične promjene te da rekonstruirani jezici i njihovi najraniji potomci nisu ništa "savršeniji" od njihovih kasnijih potomaka. Osnovni mladogramatičarski principi glasovnih promjena prikazuju se u ovom poglavlju i oslikavaju pomoću primjera iz engleskog, njemačkog, latinskog, francuskog i srpskohrvatskog jezika (autorica koristi termin *srpskohrvatski jezik* jer "ukoliko se radi o jezičkoj strukturi i supstanci, u pitanju je jedan jezik sa varijantama"). Opisuje se hipoteza o *pravilnosti glasovnih promjena* i razni tipovi *analogije*. U svakom jeziku postoje oblici koji najupornije odolijevaju analoškoj

promjeni. Oni su dio takozvanog osnovnog rječnika, sastavljenog od riječi na koje najmanje utječu kulturološke promjene, npr. *ići, moći, htjeti, brati, čovjek, dijete, oko, uho*. Autorica navodi da je njihova stabilnost i otpornost na promjene možda uzrokovana njihovom velikom frekvencijom i činjenicom da njihove oblike djeca usvajaju vrlo rano, prije nego što nauče posebna gramatička pravila. Budući da je jedan od ciljeva dijakronijske lingvistike, pored objašnjavanja promjena u jeziku, ustanoviti pomoću uspoređivanja odnose i veze među jezicima, u ovom poglavlju se opisuju i postupci *komparativne fonološke rekonstrukcije*. Na to se nadovezuje prikazivanje *interne rekonstrukcije*, koja se primjenjuje na izolirane jezike bez srodnika, a razvili su je strukturalisti. Poglavlje završava kratkim sažetkom mladogramatičarskog modela dijakronijskog pručavanja jezika.

Naredno poglavlje (63-108) bavi se ulogom strukturalizma u razvoju dijakronijske lingvistike. Posebno se obrađuje *praška škola* zbog njenog doprinosa razvoju fonologije. Nakon toga se opisuju glasovne promjene *defonologizacija* i *fonologizacija*, a zatim se govori o lančanim fonološkim promjenama. U nastavku se prelazi na sinkronijske morfološke alternacije te na analoške promjene. Prikazani su tipovi *morfološke reanalize*,

Kuryłowiczewi "zakoni" analogije i Mańczakove "tendencije" analogije. Na kraju ovog poglavlja autorica navodi ograničenja strukturalnog modela primijenjenog na dijakroniju, spominje i neka pitanja i metodološke probleme koje je taj model sa sobom donio, da bi poglavlje zaključila sažetkom o strukturalističkim principima jezičnih promjena.

Zadnje poglavlje knjige (109-157) prikazuje osnovne principe generativne gramatike i generativne fonologije vezane za promjene u jeziku. Opisuju se fonološke alternacije, fonološka pravila i odnos generativne fonologije prema analogiji. U rezimeu na kraju poglavlja autorica ističe postojanje pravila i pojam *preuređenja pravila* kao dva bitna generativistička doprinosa lingvistici. Osim toga napominje da se generativističkim stavljanjem

naglaska na gramatički sistem nameće i dijakronijskoj lingvistici potreba za razmatranjem učinka koji jezične promjene imaju na gramatiku, što može biti korisno i dijakronijskoj i sinkronijskoj lingvistici.

Na kraju knjige nalazi se popis literature (158-163) i izuzetno dobro napravljen indeks pojmova (164-180). Opširnost indeksa pojmova samo dodatno potvrđuje ono što pri iščitavanju knjige vrlo pozitivno upada u oči, a to je da su u njoj opširno i razumljivo definirani svi bitni pojmovi i termini iz jednog značajnog dijela lingvistike. Pružajući metodički uspješno razrađena objašnjenja, priručnik *Istorijska lingvistika* čini jednu dijelom tešku materiju pristupačnom studentima lingvistike i drugima koji se zanimaju za istraživanje jezičnih promjena.